

- Simon, M., Budke, A., & Schäbitz, F. (2020). The objectives and uses of comparisons in geography textbooks: results of an international comparative analysis. *Heliyon*, 6(8), e04420. [https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440\(20\)31264-0](https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(20)31264-0). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04420>.
- Yang, D., Wang, Z. & Xu, D. (2015). A Comparison of Questions and Tasks in Geography Textbooks before and after Curriculum Reform in China. *International Geographical Education Online*, 5(3), 231-248. <https://dergipark.org.tr/en/pub/rigeo/issue/40885/493595>.
- Yasar, O. (2009). A Comparative Analysis of Assessment and Evaluation Exercises Included in Geography Textbooks Written According to the 2005 Secondary Education Geography Curriculum and Textbooks of the Former Curriculum in Turkey. *International Journal of Progressive Education*, 5(1), 45-68. <https://ijpe.inased.org/makale/2571>.

ПІДРУЧНИК З ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»: ТЕХНОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Павлова Тетяна,

науковий співробітник,
відділ початкової освіти ім. О.Я. Савченко,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Оновлення технологій навчання молодших школярів зумовлене потребою в систематичному використанні можливостей початкової освіти для здійснення компетентісно орієнтованого навчання і створення науково-методичного супроводу для реалізації Концепції Нової української школи в умовах інтегрованого навчання.

За найпоширенішим тлумаченням (О. Савченко, С. Гончаренко, О. Онопрієнко) «технологія навчання» – це системна категорія, структурними компонентами якої є мета навчання, зміст, засоби педагогічного впливу, форми і методи організації навчального процесу і результат діяльності.

Компетентність як результат початкової освіти вчена О. Онопрієнко розглядає «як складне особистісне утворення, що виявляється у конкретних життєвих ситуаціях як здатність учня мобілізувати необхідні досвід та особистісні якості з метою одержання певного результату» (Онопрієнко, 2020, с. 8–9).

Відома дослідниця підручникотворення Я. Кодлюк визначає шкільний підручник як носій змісту освіти та засіб навчання; як модель процесу навчання у єдності змістової та процесуальної сторін. Технологічні характеристики підручника авторка пов'язує не лише із предметними знаннями й уміннями, але й загальнонавчальними. Основним засобом реалізації технологічного компонента підручника вважає навчальні завдання і вправи, основне призначення яких – «забезпечити процес засвоєння навчального матеріалу» (Кодлюк, 2004, с. 43).

Аналіз підручника «Я досліджую світ» (НУШ-1, авторів Н. Бібік, Г. Бондарчук), участь у його апробації в умовах навчального процесу дає підстави для висновків про реалізацію основних функцій як носія змісту і моделі технології навчання на засадах компетентнісно орієнтованого підходу. Розробники інтегрованого підручника ґрунтувались на концепції Державного стандарту початкової освіти, Типової освітньої програми (НУШ-1). Відповідає зміст підручника «Я досліджую світ» (Н. Бібік, Г. Бондарчук) розгортається за змістовими лініями, що цілком логічно вибудовує канву світопізнання молодшого школяра – від самого себе через найближче соціальне і природне оточення до країни та світу загалом.

Інформаційно-пізнавальний матеріал подається через практико орієнтовані завдання, спрямовані на створення передумов для активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу («Із зображених предметів виберіть ті, які необхідні для догляду за тілом. Обговоріть, як ви їх будете використовувати. Які з них не можна давати користуватися іншим?»).

Формування компетентності автори реалізують на основі відповідної системи навчальних завдань, що передбачають способи діяльності залежно від предметної специфіки у ситуаціях, в яких учні набувають досвід вирішення практичних проблем і мотивованого ставлення до процесу і результату пізнання («Як твоя родина використовує воду? Досліди, на які потреби витрачається води найбільше. Що ти можеш зробити для збереження води?»). Таким чином досягається реалізація інтегрованого підходу у взаємозв'язку понятійної системи, встановлення логічних зв'язків між окремими тематичними розділами.

За задумом авторів, таке структурування змісту підручника найповніше дає змогу забезпечити особистісно орієнтоване, світоглядне, компетентнісно-результативне засвоєння змісту предмета, що реалізується на основі включення завдань полісенсорного призначення («Візьміть зразки бавовняної, лляної, вовняної і шовкової тканин. Порівняйте. Яка тканини товста? гладка? м'яка? міцна? цупка?»).

У підручнику містяться завдання, зміст яких забезпечує соціально бажану поведінку, вияви громадянської позиції, інших моральних якостей, поглядів, переконань, життєвих пріоритетів, вміння захищати власні погляди; дбати про особисту безпеку; демонструвати навички міжкультурної комунікації, гуманне ставлення до всього живого («Об'єднайтеся в пари. Розкажіть одне одному про себе за зразком: «Я – дитина. Я маю право на...»; «Напишіть листа уявному велетню про те, як поводитись у природі, щоб бути добрим для менших мешканців лісу, поля, водойми»).

У тексті підручника значна питома вага завдань, що забезпечують вияви патріотичних почуттів, зацікавленість і підтримку національних традицій які зорієнтовані на формування особистісних цінностей - гуманності, працелюбності, чесності, правдивості, культури розумової праці тощо. («День української писемності та мови», «Хто прославив мій край»).

Підручник містить приклади діяльностей, що формують досвід: описати гарне в іншій людині; визначити функцію об'єкта; розгорнути критичну характеристику явища, спрогнозувати і передбачити різні варіанти розвитку подій, що станеться якщо..., придумайте кінцівку казки про Червоний Капелюшок тощо.

Системно представлено персоніфіковані запитання та завдання, що заохочують учнів до активної діяльності, створюють можливості для виконання індивідуальних завдань, формування позитивних мотивів навчання; рефлексивних підходів до оцінки власної діяльності, емоційно-ціннісних переживань, зацікавленості, здійснення дослідницької діяльності («Вибери разом із батьками свої фотографії. Розклади їх за роками. Які зміни відбулися з тобою?»).

Доступність матеріалу підручника забезпечується достатньою з погляду відведеного часу на вивчення предмета кількістю і оптимальною складністю текстів, завдань, вправ. Вони передбачають пошукову діяльність, рефлексивні дії, вибір оптимальних рішень з кількох запропонованих, що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, заохочувати учнів до усвідомлення власного «Я», і таким чином ефективніше засвоювати поведінкові еталони в соціумі і природному довкіллі, культивувати повагу до традицій сім'ї, державних цінностей у цілому.

Отже, наявність завдань, пов'язаних із реальними життєвими ситуаціями формує здатність практично діяти, забезпечує застосування отриманих знань, умінь і навичок для вирішення проблем повсякденного життя: у класі, родині, суспільстві.

Список використаних джерел

- Бібік, Н.М. (2018). Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 кл. загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Харків: Ранок.
- Бібік, Н.М. (2019). Я досліджую світ: підручник для 2 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Харків: Ранок.
- Бібік, Н.М., Бондарчук, Г.П. (2020). Я досліджую світ: підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Харків: Ранок.
- Бібік, Н.М., Бондарчук, Г.П. (2021). Я досліджую світ: підручник для 4 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Харків: Ранок.
- Кодлюк, Я. (2004). Підручник для початкової школи: теорія і практика. – Тернопіль: Підручники і посібники.
- Онопрієнок, О.В. (2020). Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРИНТ.